

I BEVEZETÉS, VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ ÉS JAVASLATOK

Kutatásunkban arra vállalkoztunk, hogy végigjárjuk annak lehetőségét, igényét és megvalósulását, hogy a mai szakoktatási rendszerben hogyan épülnek be az új technológiák, technikák. Tanulmányoztuk ennek intézményi és jogi hátterét is, de a kutatás során a hangsúlyt főleg arra helyeztük, hogy vállalkozásokat, iskolákat látogassunk meg és felmérjük azt, hogy mit mutat a mai magyar valóság az újdonság oktatásba épülésével kapcsolatban.

Bár a feldolgozásra kerülő téma, az újdonság, új technológiák voltak, már az első néhány interjú során rá kellett jönnünk arra, hogy **a témát nem lehet önállóan, környezetéből kiragadva megvizsgálni**, csakis a maga kontextusában. Ez is az oka annak, hogy az elkészült tanulmány fejtegetései az eredetileg is tágan értelmezett témához képest is, sokkal több területet érintenek mivel a kutatás kiválasztott térségeinek 18 iskolájában azt tapasztaltuk, hogy az újdonságok megjelenésére, és ennek feltételeire vonatkozó kérdéseinkre adott választok majdnem mindig azoknak a nehézségeknek a felsorolását eredményezte, amikkel az iskoláknak jelen pillanatban birkóznuk kell.

Melyek ezek:

- új OKJ által okozott többlet terhek
- párhuzamosan jelenlévő moduláris és tantárgyi rendszer
- a szakoktatásba kerülő gyerekek összetétele, hátrányos helyzetűek, nehezen kezelhetőek túlsúlya
- teljesíthetetlen szakmai és vizsgakövetelmények
- félelem a TISZK-esedés miatt elesett bevételektől, vállalati segítségektől
- félelem attól, hogy a TISZK-be szerveződött iskola elveszíti vállalati kapcsolatait, gyengülnek, vagy megszűnnek a vállaltok érdekeltségei a szakképző intézmények támogatásában,
- a szakoktatók kiöregedése, utánpótlás hiánya,
- felnőttoktatás és szakoktatás különböző igényei.

Mindezek a megoldandó feladatok még azoknál a szakoktatóknál és igazgatóknál is elnyomták az újdonság tananyagba építésének jelentőségét és szerepét, akik különben nyitottak és együttműködőek voltak a téma iránt.

Vállalkozói oldalról pedig, azt a megállapítást vonhatjuk le a kutatásunk alapján, hogy nagyvállalati szinten az abba befektetett pénz és energia, hogy az új technológiákat megismertesse a pályakezdőkkel, a középfokú oktatásból lassan kikerül és helyette egyre

inkább a felsőoktatásra koncentrálnak. Ez azzal a veszéllyel jár, hogy a középfokú szakoktatás még kevesebb élő kapocs fog kötődni a vállalatokkal, ami egyértelműen ronthatja a jövőben a szakoktatás minőségét, hatékonyságát.

Eredményeink azt mutatják, hogy ma a kis-, vagy közepes vállalkozások, ha hozzá egy általános tudással rendelkező, munkaszerető pályakezdő érkezik, akkor felkészültek bizonyos kompetencia hiányokra és tudatosan vállalják, hogy kiképzik őket az új eszközök, anyagok, stb. használatára. Emellett is fontosnak tartják, hogy a tanulók korszerű ismereteket kapjanak, mert ezzel a tanulók befogadóképességét lehet fejleszteni, amire a napi gyakorlatban nagy szükség van.

Mielőtt a szakmai eredményeinkre, javaslatainkra kitérnénk, mindenképpen kell ejtenünk néhány szót arról, milyen képet kaptunk a kutatás során a szakoktatás társadalmi háttéréről. Ugyanis kutatásunk szerint a tanulók csekély elméleti tudás iránti befogadó képessége jelentősen meghatározza az újdonságok iránti nyitottságot is.

A vizsgálatban tapasztaltak alapján, miszerint az iskolai hagyományos motivációs eszközök, szinte megszűntek, nemcsak az iskolából kikerülés után, az elhelyezkedés megkönnyítése miatt kell kiemelten foglalkozni az újdonság megjelenésével, hanem azért is, mert ez olyan eszköz az oktatás kezében, amellyel – főként, ha az gyakorlatias formában jelenik meg – a diákok szakma iránti érdeklődése felkelhető. A megkérdezettek, és a kerekasztal megbeszélésen résztvevők, mind a vállalatok képviselői, mind a pedagógusok szinte kivétel nélkül megemlézték a pályakezdők motiváltságának, hozzáállásának jelentőségét, amit kissé túlzással fontosabb tényezőként emeltek ki, mint egyes szakmai tudáselemet.

A megkérdezettek válaszai alapján elmondható, hogy rendkívül fontos lenne a szakmák minőségének megtartása és javítása érdekében a szakmunka társadalmi presztízsének helyi és központi felkarolása, pozitív kommunikálása, bemutatása és az általános iskolás korosztály és szüleinek megnyerése. A problémás gyerekek létszáma miatt, hatékonyan tartanánk iskolai szociális munkások foglalkoztatását, akik tehermentesítenék a szaktanárokat, akiknek ezeknek a problémáknak a kezelése nincs elég idejük, és sok esetben felkészültségük sem megfelelő. Ha valóban megfelelő színvonalú szakképzést szeretnénk, mely az elavult ismeretek helyett a mai kor igényeit jeleníti meg, akkor nem lehet elvonatkoztatni a befogadótól, a tanulóktól, akik, jelentős része olyan szociális, kulturális közegből érkezik, amely nem képes a motiváltság kialakítására, a tanulás támogatására. A szakoktatásba lépők kontraszelekciója miatt ma már nem lehet figyelmen kívül hagyni ezt az összefüggést.

Megközelítésünk szerint fontos konkrétabban is meghatározni azt, hogy mi a szerepe az új működési elvek, technológiák, anyagok, gépek oktatásának a szakképzésben?

Fontos-e oktatni olyan „dolgokat”, akár elméleti, akár gyakorlati képzésről van szó, amelyek

például még nem váltak általánossá, sokhelyütt még nem alkalmazzák, vagy csak kevés esetben alkalmazzák?

E kérdésekkel kapcsolatban válaszunkat arra a megfigyelésre építettük, miszerint:

- Az „új „dolgozók” a tanulók számára mindig vonzóak, mert mindig különlegesként, egyediként, jelenik meg – példák formájában – és így kevésbé tananyagszerűek, mintha nem lenne” kötelező” tudni. Különösen akkor van ez így, ha az új dolgok megismertetése (átadása) a szokásos ismeretadási formáktól eltérő módon történik

- Az „új dolgok”, különösen, ha anyagokról, gépekről, technológiákról van szó leggyakrabban olyan új környezetben jelennek meg, amelyek maguk is új tulajdonságokkal rendelkeznek.

Gondoljunk az elektronikai gyártásban, vagy az autóiipari szerkezetépítésben használatos robotokra, de gondolhatunk a gépgyártásban és asztalosiparban egyaránt elterjedő félben lévő CNC megmunkáló berendezésekre. Az új, környezetével együtt vonzó a tanulók számára, mert ismeretlen, és mert a környezet gondozottabb, tisztább, precízebb, mint a megszokott műhely, vagy laboratórium

- Az „új dolgok” megismertetésének igen jelentős, jövőbe mutató pedagógia szerepe is van. Bármilyen új, kevésbé elterjedt működési alapelv, anyag, technikai megoldás bemutatásával, megértésével az új befogadásának képességét fejlesztjük, különösen, ha tanár és diák együtt ismerkedik meg (például egy kiállításon, gyárlátogatáson, „bemutatón”, előadáson) együtt fedezi fel az újat. Ezzel módszert is nyújtunk a megismerésre, s olyan módszert, amelyet a diák a jövőben már önállóan is használhat, amikor újabb és újabb újdonságokat kell megismernie, megértenie ahhoz, hogy képes legyen munkafeladatait megoldani. Tulajdonképpen az élethosszig tartó tanulást alapozzuk meg.

Már kutatásunk első napjaiban megtapasztalhattuk, hogy egy jelzőrendszer kialakítására nemcsak a szakmák, új ismeretek, anyagok technológiák OKJ-ban, képzési programban való megjelenítéséhez van szükség. Azért is, szükség van rá, mert az **új OKJ életbelépésével szükségessé vált a kialakított rendszer finomhangolása.**

Helyesnek, természetesnek tartjuk, hogy az új OKJ életbeléptetésével lényegében egy időben és egyszerre vetődik fel a **karbantartás és fejlesztés és bővítés kérdése.**

Azért is szükség van erre, hogy a jövőben, néhány év, vagy egy évtized múltán se legyen szükség a rendszer radikális megváltoztatására.

Véleményünk szerint az új OKJ készítésével kialakított rendszer legfőbb elemei

(modulrendszerűség, kimeneti követelményi szabályozás, bemeneti követelmények meghatározása, stb.) megfelelően stabil, hosszútávra érvényes szerkezetet adnak ahhoz, hogy egyrészt magát az OKJ – listát, bővíteni (vagy szűkíteni) lehessen a rendszer alapelveinek betartásával, másrészt ahhoz, hogy a kapcsolódó dokumentumokat SZVK, központi programok, új illetve módosított tartalmakkal lehessen feltölteni.

Ugyanakkor természetes, hogy egy ilyen, új és éppen a rugalmasságra építő óriás rendszer nem lehet hibátlan, illetve számos olyan a valóságban létező folyamatot zavarhat meg, amelyre éppen központi-egységes jellegénél fogva nem lehetett figyelemmel lenni, illetve nem lehetett képes mérlegelni.

Egyrészt tehát azért van szükség az átgondolt, de *viszonylag könnyen megvalósítható módosítás feltételeinek megteremtésére*, hogy a valósággal való találkozás mentén felszínre kerülő hibák- az alapelvek változatlansága mellett- kijavíthatók legyenek. Másrészt fontos, hogy a rendszer képes legyen rugalmasan alkalmazkodni az új, a folyamatosan változó munkaerőpiaci – technikai - technológiai követelményekhez, harmadrészt kialakításánál, módosításainál figyelmet fordítson a tanulók, pályaválasztók társadalmának törekvéseire is. Legyen tekintettel arra, hogy a különféle képzettségekhez a munka társadalmában különféle munkaviszonyok, jövedelmek, társadalmi státuszok (megbecsültségek) tapadnak, s ez szoros összefüggésben van a társadalom különféle csoportjaiból érkező fiatalok és felnőttek szakmaválasztásaival. A szakképzésnek ugyan elsődlegesen a munkaerőpiaci követelményekhez kell igazodnia, ugyanakkor valamiféleképpen illeszkednie is kell a tanulók törekvéseihez is .

Miközben nem kétségbe vonható követelménynek tekinthető, hogy a szakmai kimeneti követelményeknek egységesnek kell lennie, ezt az SZVK-k rögzítik, az is nyilvánvaló, hogy *a szakképzés előírt tartalmának alakíthatónak, rugalmasnak kell lennie, ahhoz, hogy beiktathatók, illetve hangsúlyozottabbak lehessenek...*

- a térségi munkaerőpiacon alkalmazott technikai-technológia eljárások
- a fenti értelmezés szerinti „új dolgok”.
valamint,
- helyi szinten lehessen alkalmazkodni a tanulók befogadó képességéhez, a mai ez irányú problémákat figyelembe véve a tanítás elméleti vagy gyakorlati hangsúlyainak, a megközelítés módjának megválasztásával. Ez jelenleg, ha lehet általánosítani, akkor a 31-33-as alapokra épülő szakmáknál a gyakorlatias megközelítést jelenti.

I.1 AZ OKJ RUGALMASABBÁ TÉTELÉNEK KORLÁTAI ÉS LEHETŐSÉGEI

A szakoktatás meghatározó követelményeit az OKJ rendelet rögzíti. Ahhoz, hogy az új OKJ-ban, amely magába foglalja az SZVK-kat is, bármiféle változtatást lehessen végrehajtani, akár a hibák kijavítása, akár a finomhangolás, akár a szakmai újdonságok megjelenítése céljából a változtatási folyamatot szükséges újragondolni, illetve kidolgozni.

Az első probléma a változtatási döntésnél van, amely nehézkes, lassú mivel az egyes szakmacsoportok, illetve szakmák más- más, összesen 8 minisztérium felügyelete alá tartoznak. Ez egyrészt azt jelenti, hogy minden változtatáshoz 8 minisztériumi apparátus munkája és hozzájárulása szükséges, majd a 8 apparátus közötti egyeztetés útján az egyetértésüket kell „kivívni”. Ez különösen nehéz feladat mivel, az SZVK-ért felelős minisztériumok, e témával foglalkozó szakemberei nem rendelkeznek olyan információs csatornákkal, amelyek útján egy-egy változtatási javaslatot képesek lennének mérlegelni. Az egyeztetés azért is nehéz, mert a javaslatoknak (egyebek mellett az SZVK-k tartalmi változtatásaira kell gondolnunk) összhangban kell lenniük az Új OKJ moduláris szerkezetének sajátosságaival.

E probléma feloldására az lenne a legegyszerűbb megoldás, ha *egyetlen minisztérium, illetve miniszter kezébe kerülne a rendeletalkotás-módosítás joga*. A kompetenciák egyesítését – szakmai szempontból – akkor lehetne megnyugtatóan megtenni, ha *a szakmagondozás ma még meglehetősen kezdetleges „intézményét” kialakítjuk*, amely keretében a változtatások szakmai előkészítése meghatározott eljárási szabályok között folyik. Követelmény lenne, hogy az eljárási szabályok biztosítsák, hogy a javaslatok:

- Kellően *széles körből érkezzenek*, az iskolarendszerű és felnőttképzés intézményei, valamint a kamarák, a szakmai szervezetek, vállalkozások egyaránt tehessenek javaslatot, illetve hozzászólhassanak mások javaslataihoz,
- a javaslatok kidolgozását, szakemberek végezzék el, s az alábbiakban javasolt *szakmai előkészítő központ, koordinációja mellett és a megfelelő források biztosításával*,
- *a szakmai előkészítő központban egy-egy, maximum két szakmacsoportért felelős szakmagondozók dolgozzanak, akik maguk is járatosak a szakmákban, és szakoktatói tapasztalatokkal is rendelkeznek, az új OKJ alapelveinek ismerete mellett.*

Ahhoz, hogy a szakmai előkészítő központ szakmagondozó szakemberei a legkevésbé sem bürokratikus módon lássák el feladataikat, ezzel szemben az iskolarendszerű és felnőttképzés

keretében folyó, a munkaerőpiaci igényeket, az oktatási intézmények személyi és fizikai feltételeit, valamint a szakiskolai tanulók befogadóképességét képesek legyenek mérlegelni, **a szakmagondozás komplex szakoktatást támogató feladat lenne. E feladat keretében a következő tevékenységeket lenne szükséges ellátni, a „gondozott” szakmacsoportok, illetve szakmák vonatkozásában...**

- Az SZVK-k által megfogalmazott kimeneti követelmények eléréséhez szükséges tudás-elemekkel kapcsolatos:
 - oktatói és foglalkoztatói tapasztalatok, vélemények nyomon követése,
 - tananyagok, oktatási segédanyagok, elkészítésének szorgalmazása,
 - tananyagok, oktatási segédanyagok elterjesztése, elérhetővé tétele, disszeminálása,
 - a kapcsolódó új, valamint elavult tudáselemek figyelemmel kísérése, és javaslattétel az SZVK –k módosítására, a szóban forgó tudás-elemek „cserére” vagy kiiktatásra,
 - módosítási javaslatok elkészítése és széleskörű véleményeztetése,
 - a javaslatok véglegesítése, és előterjesztése a döntéshozók számára.

Már a fentiekben is láthattuk, hogy a szakmagondozás feladata nem szűkül az OKJ illetve az SZVK módosítására, hanem kiterjed az egyes modulokat, tantárgyakat, a gyakorlati oktatást végző pedagógusok munkájának támogatására, egyrészt:

- A támogató oktatási segédanyagok keletkezésének figyelemmel kíséréseivel, elterjesztésével, másrészt,
- az újdonságok nyomon követésével és elterjesztésével, harmadrészt,
- az oktatók továbbképzési igényeinek definiálásával és a továbbképzések szervezésével,
-
- a vállalati munkaerőpiaci kapcsolattartással, mind foglalkoztatók változó igényeinek feltárása céljából, mind
- az új technológiákat, alkatrészeket, szerszámokat, anyagokat gyártó és értékesítő vállalkozásokkal, annak érdekében, hogy az értékesítők érdekei mentén az oktatók (és tanulók) új ismeretekhez jussanak.

A szakmagondozók hagyományos kommunikációs, illetve kapcsolattartási eszközökkel nem lehetnek képesek a fentiekben megfogalmazott feladataik ellátására. A képzők, egyes oktatók munkájának támogatásához nem lehetnek képesek elegendő input előállítására.

Hiszen az oktatóknak meg kell oldaniuk a tananyag fejlesztését, az oktatási segédanyagok előállítását, helyi-, a térségi munkaerőpiaci igényekhez illeszkedő programok kidolgozását, az oktatást segítő-, érdekessé tevő események figyelemmel kísérését, a gyakorlati képzés elemi feltételeinek megteremtését, az eszköz-, géppark fejlesztését, stb.

E mellett az oktatóktól kell várnunk azt, hogy megfogalmazzák és eljuttassák-közreadják az új OKJ-val, új SZVK-kal a modul rendszerű képzéssel kapcsolatos tapasztalataikat, szükség szerint módosító javaslataikat.

I.1.1 A virtuális szakmai szervezet

A kutatás keretében vállalt feladatunk az volt, hogy megvizsgáljuk, *miként lehetséges egy olyan jelzőrendszert kialakítani, amely szinte folyamatosan küld üzeneteket az OKJ kiegészítésére, módosítására*, illetve az egyes szakmák körében nyújtott elméleti és gyakorlati „ismeretek” megújítására. Minderre a kutatás eredeti kérdésfeltevése szerint elsődlegesen a szakmákkal, a szaktudással szemben támasztott rendkívül gyorsan változó követelmények miatt van szükség, mivel technikai technológiai fejlődés megköveteli a munkavállalók tudáskészletének alkalmazkodását, bővülését.

A korábbiakban leírtak érdekében javasoljuk **egy virtuális szakmai jelző rendszer** felállítását. E rendszer - technikai értelemben – az interneten már létezik, csupán használatba kell venni. Ez a **SzakWiki, amely segítségével meg lehet valósítani, minden belépő számára nyitott szakmai közösségek kialakulását. A SzakWiki-**, az általánosan ismert Wikipediához hasonlóan, hogy saját maga által megadott, vagy már létező címszó alá:

- Bármilyen tartalmat beírjon, bármilyen anyagot csatoljon,
- bárki által beírtakhoz megjegyzéseket fűzzön,
- meglévő anyagokat szerkesszen, kiegészítsen stb.

A SzakWikit az Országos Szakképzési Szolgáltató Centrum megbízásából fejlesztette ki a Liberit Kft. Az Országos Szakképzési Szolgáltató Centrum feladata elsősorban az, hogy az elmúlt években a szakképzés megújítása érdekében megvalósult fejlesztések eredményeit széles körben tegye elérhetővé, és lehetőséget adjon a különböző szakképző intézményekben az azonos problémák megoldásán dolgozó kollégák közötti együttműködésére.

A wiki alapú honlap technológiája (könnyű kezelhetőség, csak a böngészőre van szükség) és szellemisége (nyíltság, átláthatóság folytán) ideális eszközt jelent erre a feladatra:

- Ingyenes, független platformot nyújt az egyének által létrehozott tartalmaknak – bátorítván a pedagógusokat, szakértőket tudásuk megosztására, illetve egymás tudásának megismerésére;
- egymás tartalmainak felhasználásával (remix) újabb tartalmak jöhetnek létre;
- teret ad a kreatív ötletek megjelenésére, életképesség esetén az innovációs fázis felé irányítja azokat (közösségi és egyéb erőforrások hozzárendelésével);
- felületet biztosít a közös munkához és a kommunikációhoz (projektek támogatásához, szervezési feladatokhoz, fájlok megosztásához);
- lehetőséget ad dokumentumok, tanulmányok, projekttervek, stb. közös, távolról történő létrehozásához és szerkesztéséhez;
- a meglévő tartalmak publikálásával azok kereshetővé és közösen továbbfejleszhetővé válnak;
- az automatikus e-mail és RSS értesítők segítségével mindenki könnyedén nyomon követheti a tartalmi változásokat, anélkül, hogy be kellene lépnie a honlapra;
- megismerhetővé válnak azok a kulcsfelhasználók, akik aktívak a tartalmak létrehozásában, szerkesztésében, összekapcsolásában;
- a címkézés (tagging) a tartalmak kategorizálása mellett segítséget nyújt a kulcsfelhasználók szegmentációjában (a használt címkék alapján);
- lehetőséget biztosít a vállalkozások számára a szakképzésbe történő belépésre, jelentős humán és anyagi áldozat nélkül;
- a wikin folyó eszmecsere, tartalom megosztás figyelemmel kísérése jelzésszintű lehet az oktatásirányítás számára, szakterületek – akár szakmacsoportok – szétválasztásával jól nyomon követhető az ország szakmai élete.

Egy közösségi wiki fenntartási költségei minimálisak, mivel nincs szükség a klasszikus tartalomfejlesztési struktúrára, a felhasználók egy személyben szerzők, szerkesztők, lektorok és publikálók.

A SzakWiki eszközt használva elképzelésünk szerint, az önkéntesség alapján minden szakmacsoportban, azaz az azonos feladatot ellátó, illetve az azonos témakörökben érdekeltek kommunikálhatnak egymással.

Bekapcsolódhatnak:

- Az iskolarendszerű és felnőttképzés oktatói,
- az országos/helyi kamarák szakoktatással foglalkozó szakemberei,
- a szakmai oktatásban szereplő kisebb, nagyobb vállalkozások,
- a szakmai szervezetek,
- a szakmai előkészítő központ adott szakmát gondozó szakembere,
- az NSZFI,
- a gyártó és kereskedelmi vállalkozások, amelyek egy-egy szakma által használt anyagokat, technológiákat, berendezéseket, stb., valamint az újdonságaikat szeretnék ismertebbé tenni (és ezen túl - hisz nyitott rendszerről van szó - bárki beléphet a rendszerbe).

E rendszer segítségével, ehelyütt csak témánkra szűkítve a következők funkciók valósíthatók meg. (Interaktív rendszerről lévén szó: közölni, vitatkozni, beleszólni, kiegészíteni, kérdezni, csatolni, hirdetni, szerkeszteni stb.- egyszóval mindent lehet.)

- Megfogalmazhatók és megvalósíthatók az új OKJ-val, az SZVK-kal kapcsolatos tapasztalatok észrevételek, módosítási javaslatok,
- igények, ötletek, megoldási javaslatok fogalmazhatók meg,
- közre adhatók tananyagok, segédanyagok, oktatásban használt projektek, módszerek,
- közre adhatók az új anyagokkal, technológiákkal, berendezésekkel kapcsolatos ismeretek, tapasztalatok,
- vita indítható bármely kérdésekben.

Valószínűsíthető hogy a szakképzési képzési rendszer különböző szereplői más-más célra használhatják a SzakWiki-t. természetes, hogy minden szereplő a saját javára kívánja elsődlegesen használni, de az is világos, hogy a rendszer akkor fogja a résztvevőket szolgálni, ha abban számukra –kölcsonösen hasznos, előrevívő problémák és anyagok jelennek meg.

Mivel a rendszer természeténél fogva nyitott, önkéntes és demokratikus, ugyanakkor a rendszert a szakképzés fejlesztésének eszközeként is javasoljuk használni, amelyben (ti. a fejlesztésben) más-más szerepe, kompetenciája van a döntéshozó minisztereknek, a – javaslatunk szerint - döntést előkészítő **szakmagundozóknak** (akik feladatait a fentiekben felsoroltuk), **a kamaráknak**, mint egyes szakmák gondozóinak, és más szakmák esetében a munkaadói-szakmai érdekek képviselőinek, az NSZFI-nek, amely a szakképzés szakmai-tartalmi működtetéséért és fejlesztéséért felelős szervezet; ezért e szervezeteknek kitüntetett szerepet kell játszania abban, hogy a SzakWiki tartalmas, hiteles és hasznos legyen. Olyan, amit a résztvevők érdemesnek találnak, hogy használják, közreadják, véleményt nyilvánítsanak, stb. **Ez a kívánatos állapot akkor fog bekövetkezni, ha az NSZFI és a**

szakmagozók kitüntetett szerepet vállalnak a mind a felmerült problémák kezelésében, mind a szakoktatás számára értékes anyagok, információk, lehetőséggel közreadásában.

I.1.2 Az OKJ módosítása, a jelenlegi szabályozás szerint

Ha bárkinek javaslata van az OKJ módosítására, akkor az 1/ 2006-os OKJ alaprendelet szerint kell eljárnia, amelyet legutoljára 2008. június 13-án módosítottak. A rendeletet részletesen ismertetjük az 5. fejezetben, ezért itt csak a lényegét fogalmazzuk meg. Ha valakinek az az ötlete támadna, hogy új szakképesítést vagy módosítást kíván kezdeményezni, akkor csatolnia kell az új szakképesítés, vagy a módosított modul leírását, és SZVK-ját. Elemzéssel kell bizonyítani a javaslat szükségességét, valamint be kell szereznie a kamaráktól, a szakmai szervezetektől, a munkaügyi központoktól azt a támogató levelet, amely igazolja, hogy valóban szükség van az új szakmára, vagy az érintett szakma módosítására. Ha mindez megtörtént, akkor az érintett szakképesítésért felelős miniszter, az NSZFI valamint a szakmacsoportos OKJ bizottság véleményének megismerése után dönt a javaslat elfogadásáról ill. elvetéséről.

A korábbiakban, „az új dolgok bekerülése” valamint az új OKJ finomhangolásának szükségessége miatt hangsúlyoztuk az OKJ módosítás rugalmasabbá tételének szükségességét, illetve a jelenlegi szabályozás nehézkességét. Most azt a tapasztalatunkat kívánjuk közre adni, amely szerint a fentiekben hivatkozott OM rendelet a javaslattevőre, a „kérelmezőre” olyan munkaterhet hárít, amely elriasztja a szereplőket attól, hogy javaslatokat tegyenek. Ilyen megterhelő, mind a vállalkozókat, kamarákat, mind az oktatókat, iskolákat elriasztó kutató és írásmunka-felétel mellett nem várható, hogy a képzés során felhalmozott tapasztalatok, a munkaerőpiac elvárásaihoz való igazodás, az új technológiák, anyagok stb. oktatás szakmai tartalma szempontjából kulcsfontosságú észleléseit követően olyan kidolgozott, mellékletekkel és ajánlásokkal ”felszerelt” javaslatok születnek, amelyek a szakképesítést felelős miniszter mérlegelhetne.

Ezek alapján **javasoljuk, hogy e pontján is módosítsák az OM rendeletet.** A javaslatok, érkezése a fentiekben leírt SzakWiki alapú jelző rendszer segítségével beérkezhet, azt a rendszeren keresztül lehet megvitatni, véleményezni, kiegészíteni, de **a rendeletmódosításhoz szükséges dokumentációt végezze inkább a szakmagozásért felelős szakember,** akinek amúgy is az a feladata, hogy a korábban felsorolt eszközökkel támogassa a szakképzést.

I.1.3 Technológiai-vállalkozási képzési környezet elemzésére épülő javaslatok

Helyzet és problémák:

Egy adott szakmában ritkán használják mindenütt a legújabb csúcstechnikákat. *Ezért a szakképzésnek arra is módot kell találnia, hogy a technikai újdonságok mellett a hagyományos, de a vállalatok által még széleskörűen alkalmazott technológiákat oktassák.*

A kutatás során megkeresett vállalatok nem elhanyagolható része rótt fel a szakképzés hibájául, hogy az nem képes bemutatni az oktatók teljes technológiai palettáját. Elsősorban gépipari vállalatok panaszkodtak arra, hogy az általuk végzett tevékenység nemcsak a legújabb, CNC-alapú technológiákra épül – ami a képzésben egyre hangsúlyosabbá válik –, hanem a fémmegmunkálás hagyományos technológiái is jelen vannak még egyes munkafázisokban. *Ezért a szakképző intézményeknek továbbra is figyelmet kell fordítaniuk a hagyományos technikák oktatására;* annál is inkább, mivel a modern, nagy pontosságot és szaktudást igénylő CNC-alkalmazások megkövetelik a fémmegmunkálás hagyományos módozatainak ismeretét. A TISZK-központok alkalmasak arra, hogy koncentrálják az adott térség vállalkozási környezete által igényelt, de az iskolák számára elérhetetlen újabb technológiákat; míg a szakképzők pedig „a hagyományosabb” technológiák oktatásának adhatnak helyt.

Ezzel biztosítható lenne az oktatók szakmai technológiai vertikumának lefedése.

Tanulmányunkban bemutattuk a vizsgált szakmacsoportok által érintett technikai technológiai- vállalkozási és kapcsolódó képzési környezeteket három (3+1) térség nagy és kisvállalataival, valamint szakképző intézményeivel folytatott interjúink és megfigyeléseink alapján. Számtalan megállapítást tettünk a mikro-, kis -, és nagyfoglalkoztatók szakképzett munkaerővel kapcsolatos elvárásairól. Megállapíthattuk, hogy *egy-egy szakma komplex tudás és készségeire alapvetően a mikro és kisvállalkozások tartanak igényt, ezzel szemben a nagyvállalatok ugyanezt jellemzően a beállítótól és karbantartótól várják el.* A tömegtermelésre berendezkedett nagyvállalatok elsősorban betanított munkásokat alkalmaznak, igaz, ma már csak olyanok képesek megfelelni követelményeiknek, akik már valamilyen szakképzésben, illetve középfokú képzésben részt vettek.

Azt is láthattuk, hogy *technikai technológiai értelemben jelen van a „régí”, hagyományostól az egészen újig minden megtalálható.* Ebből az következik, hogy a képzési programok szűkítésére nincsen mód azonban az új technológiáknak meg kell jelennie a képzésben is, amint az a valóságban is megjelenik. Ennek kapcsán - a vállalkozókkal folytatott interjúkból kiderült, hogy mind a gépészeti épületgépészeti, mind az elektrotechnikai szakmacsoportok képzésében nagy szükség van a hagyományos technológiák ismeretére és az ehhez szükséges készségek kialakítására, mivel a mikro és kisvállalkozások az univerzális szakembereket

igénylik. Ezzel szemben már ma is érzékelhető, például a forgácsolóknál, a hagyományos forgácsolási készségek hiánya. Annál is inkább – és ez a képzés számára tanulság, hogy a modern gépek berendezések sok- sok egészen új technikai megoldás alkalmazása ellenére- lényegében ugyanúgy működnek, mint a hagyományosak „csak” éppen gyorsabban, hatékonyabban, és egyúttal másként vezérelve. A vállalkozók és az oktatók egyaránt tudják, hogy oktatási szempontból ideális, ha a tanulók a hagyományos technológiákon gyakorolják be a műveleteket, s ezt követően tanulják meg a modern technológiákat.

Kutatásunk arra is felhívja a figyelmet, hogy - részben kormányzati ösztönzésre- nagy divatja lett a csúcstechnológiák megvásárlásának, nem függetlenül attól, hogy a drága berendezések egyúttal vonzóvá is teszi az érintett szakmákat, miközben emeli az iskolai tanműhelyek státusz pozícióit. Ugyanakkor több iskolában érzékelték, hogy az ilyen gépekből nem tudnak elegendő mennyiséget vásárolni, igen drága ezen berendezések működtetése, nagyon nagy kockázatot jelent, ha a tanulók ezen próbálnak dolgozni- meghibásodásuk óriási költségeket jelent az intézményeknek. Ezért lényegében nem is működtetik.

Az általunk felkeresett 18 szakképző intézmény túlnyomó többsége, a szakképzési hozzájárulások és pályázati úton, az elmúlt közel tíz esztendő alatt a képzéshez megfelelő gépi berendezés és szerszámállományt halmozott fel.

Probléma, nehezen felszámolható hiány nem ebben, hanem a működéshez-oktatáshoz szükséges anyagokban és fogyóeszközökben van. Ezek beszerzése azokban az iskolákban megoldott, ahol élénk kapcsolatokat tartanak fenn a környező vállalatokkal. Szűk keresztmetszet mutatkozik mindhárom területen a szerszámok, új rendszerbe tartozó anyagok, alkatrészek használata terén. E hiányosságok, akadályozzák a modern – projektelvekre, azaz végtermékek előállítására épülő pedagógiai munkát is. ***Ellentmondás mutatkozik abban is, hogy az iskolák intézményi kapcsolatai a térségi nagyvállalatokhoz vezetnek, miközben elsősorban a mikro és kisvállalatok számára képeznek.***

Igen komoly problémákat tapasztaltunk a szakoktatói munka terén. Közismert, hogy a szakoktatói gárda

- Előregedett, és nincs a vállalati szférából érkező, tehát megfelelő gyakorlattal rendelkező utánpótlása,
- Az egyetemet végzett fiatalok számára nem vonzó tevékenység,
- Az egyetemet végzettek nem rendelkeznek elegendő gyakorlati tapasztalattal, amelyet a szakoktatás során nem is tudhatnak elsajátítani,
- A szakoktatók nem rendelkeznek korszerű ismereteket tartalmazó tankönyvekkel, tananyagokkal, saját maguk nem tudnak megfelelő tananyagot előállítani.

Az intézmények, illetve a fenntartó önkormányzatok többsége nem finanszírozza (nem ad órakedvezményt) azt, hogy a szakoktatók időt fordítsanak a vállalati kapcsolattartásra, amely keretében megismerkedhetnek, lépést tarthatnak a környezetükben lezajló technikai fejlődéssel és egyúttal figyelemmel kísérhetnék a gyakorlatra kihelyezett tanulókat is.

A szakoktatók arra kényszerülnek, hogy fizetésüket vállalkozói tevékenységgel egészítsék ki. Ez oktatói munkájuk szempontjából egyrészt hasznos, mert valós műszaki problémákkal találkozhatnak, másrészt azonban elvonja figyelmüket és kapacitásaikat az oktatástól.

A szakoktatók körében folytatott kérdőíves vizsgálatunk is igazolja. Rendkívül esetleges miként tájékozódnak a szakoktatók a technikai technológiai újdonságokról, még inkább esetleges, hogy új ismereteiket beépítik e az oktatásba, lesz e hozzá elégséges szemléltető anyaguk, illetve rendelkezésre áll e az újdonság megismertetéséhez, a szükséges gyakorlatok elvégzéséhez elegendő anyag, szerszám? Láttuk szemléltető anyaghoz csak véletlenül juthatnak hozzá, ami a képzés fizikai feltételeit illeti, az azon múlik, hogy hasznos kapcsolatot tartanak e fenn a gyártókkal, kereskedőkkel?

Jelenleg hiányzik az új moduláris képzéshez megfelelő tankönyv, tananyag ellátottság. Ennek pótlásához a szakoktatók szellemi tőkével rendelkeznek, de módszertani, technikai tudásuk nincs meg a tananyagfejlesztéshez.

Összefoglalva a technikai fejlődéssel (is) lépést tartó gyakorlati képzés feltételeinek létrejötté a szakoktatók elhivatottságán múlik, kevés rendszerszerű támogatást kapnak hozzá.

Mindezek alapján javasoljuk:

- ***A szakoktatói utánpótlás*** feltételeinek megteremtését, amely során arra is figyelemmel kéne lenni, hogy az oktatói munkához nem elegendő a felsőfokú végzettség (sőt nem is tartjuk elsődleges követelménynek) viszont elengedhetetlen a gyakorlatban szerzett tapasztalat és a pedagógiai érzék.
- Szükséges ***órakedvezményt adni a szakoktatóknak a vállalati kapcsolattartásra,*** és ezen belül a gyakorlati képzésre kihelyezett tanulók látogatására. A vállaltoknál alkalmazott technológiák megismerése mellett abból a célból is, hogy segítsék a tanulók számára nyújtott komplex szakmai gyakorlat megvalósítását.
- Szükséges olyan ***szakoktatói ösztöndíjrendszer*** kidolgozása-, amely lehetővé teszi, hogy a szakoktatók a néhány évente legalább egy hónapot eltölthessenek a környezetükben lévő vállaltoknál: szakmai tapasztalataik bővítése céljából.
- Szükséges a szakoktatók mainál koncepciózusabb, egyénre szabott fejlesztési tervek alapján történő ***továbbképzése.***
- Szükséges a szakoktatást segítő szemléltető anyagok központi elkészítése, és közzé tétele. (erre alkalmas lesz a javasolt SzakWiki)
- Szükséges a ***szakképzési hozzájárulás szabályainak olyan alakítása,*** amely nemcsak arra ösztönzi az intézményeket, hogy drága berendezéseket vásárolhassanak, hanem lehetővé

teszi a működtetési költségek finanszírozását valamint - szabályozott keretek között – a bérkiegészítések fizetését is.

- Szükséges a pedagógusképzésbe bevonni a korszerű technikát birtokló vállaltokat.
- Szükséges a kreditpontot érő pedagógus továbbképzések körének szélesítése szakoktatóknak kidolgozott szakmai jellegű képzésekkel.

I.2 A TECHNIKAI ÚJDONSÁGOKAT MEGFIGYELŐ RENDSZER: „VIRTUÁLIS SZERVEZET”

I.2.1 Igény a kommunikációra

A kutatás során vizsgáltuk tervezésekor elképzelt, szakmánként/ ill. szakmacsoportonként elkülönült virtuális szakmai szervezet felállításával kapcsolatos véleményeket, illetve egy-egy ilyen szervezet szükségességét. Azt gondoltuk, hogy fellelhetők azok a szervezetek, amelyek szakemberei mindig „meg tudják mondani”, hogy mely újdonságokat érdemes a képzésbe bevinni, illetve ezeket az a Szakmai és Vizsgakövetelmények kiegészítésével, módosításával kötelezővé tenni.

Kutatásunk arra világított rá, hogy a szakoktatók társadalma nemcsak hogy igényli a párbeszédet, hanem bele is kíván szólni a követelmények meghatározásába, mivel úgy vélik, hogy a követelmények meghatározása nem pusztán szakmai kérdés, és főleg nem elméleti kérdés, hanem azoknak igazodniuk kell egyrészt az oktatás tárgyi, személyi feltételeihez, másrészt a tanulók befogadóképességhez, harmadrészt a térségi technikai-technológiák által meghatározott munakerőtudás igényekhez. Azt a véleményt fogalmazzák meg, hogy az SZVK-k, és a központi programok kialakításánál nem érvényesülnek megfelelően a felsorolt szempontok. Általában az elméleti követelményeket eltúlzottnak, sokszor fölöslegesnek, de mindenképpen átadhatatlannak érzik. A gyakorlati követelmények pedig sok esetben nem illeszkednek az intézmények lehetőségeihez. Ennek alapján üdvözlötték a javasolt sokoldalú kommunikáció megnyíló lehetőségét, de elvetették azt a gondolatot, hogy az újdonságok, megfigyelését „kijelölt” szakemberek végezzék. Ehelyett a sokoldalú párbeszédet igénylik, remélve, hogy abból fokozatosan kikristályosodnak azok a tudás-, és gyakorlat elemek, amelyeket „már” az SZVK-k ban is érvényesíteni kell – valamint megérnek azok a javaslatok amelyek alapján az SZVK-kat módosítani érdemes.

Ezért, *az újdonságok általunk javasolt megfigyelési rendszere*, szorosan kapcsolódik technikai értelemben a javasolt SzakWiki-hez, személyi értelemben a szintén javasolt szakmagondoshoz, valamint ahhoz a javaslatához, amely keretében a SzakWiki és *a szakmai szövetségek, szakmai lapok között kapcsolatok létesülnének*, s végül ahhoz a lehetőséghez,

amely keretében a szakoktatók órakedvezményt kapnának az iskola környezetében lévő vállalatok meglátogatására, a kapcsolattartásra.

Végül egy-egy szakoktató egyrészt a SzakWiki segítségével, másrészt saját vállalati kapcsolatai útján juthatna naprakész információkhoz a technikai-technológiai változásokról, és egyúttal segítséget is kapna ahhoz, hogy ezeket az új ismereteket „bevigye” az oktatásba.

Azt a folyamatot tartanánk természetesnek, amelyben az újdonság először jelzésként jelenik meg, s az oktatásba a 20 százalékos szabad sáv használatával kerül, ha az intézmény azt tapasztalja, hogy szakmai-technikai környezetében valóban elterjedt az adott újdonság használata, s végül -természetes módon- válik az SZVK-k részévé.

I.2.2 Munkakörelemzések eredményei és a SzakWiki

A munkakörelemzések vizsgálata alapján megállapítható, hogy a különböző szakmákra kitanított pályakezdők, attól függően, hogy milyen méretű vállalatnál helyezkednek el, eltérő mértékben és számosságában is eltérő, elsajátított tananyagelemet használnak fel. Ezek az eredmények igazolják, hogy a leendő elhelyezkedési lehetőségek érdekében érdemes az új moduláris rendszer szerteágazó ismereteket kínáló rendszerét fenntartani. Ha a térség munkaerőpiaca, speciális igényeket támaszt, ezeket, a további kiegészítő ismeretként érdemes a helyi programba, tanórákba beépíteni és nem szükséges ezt országos méretűvé kiterjeszteni. Ahhoz viszont, hogy a helyi vállalati igények a képzésbe bekerüljenek, szoros kapcsolatra van szükség az iskolák és a helyi vállalatok között, amelyet akár a kamarák közvetítésével, akár vállalati referensekkel való igazgatói megkeresésekkel ki kell alakítani, ill. fenn kell tartani. Hasznosnak látjuk a SzakWiki-n keresztül történő interaktív információcserét is az ügyben, de ennek hatékony működése érdekében, széles körben meg kell ismertetni a rendszert az érintettekkel.

I.3 A KÉPZÉS BEVÁLÁSA A PÁLYAKEZDŐKKEL FOLYTATOTT INTERJÚK ALAPJÁN

A pályakezdőkkel készített interjúkból egyértelműen kiderült, hogy a foglalkoztatók nem a pályára lépők szakmai felkészültségével elégedetlenek, hanem a pályakezdők „hozzáállásával”, munkakultúrájával, „szervezeti viselkedésével” feladatmegoldó képességével.

Ez a probléma azon, a képző intézmények által kibocsátott fiatal szakembereknél nem jelentkezett, ahol a gyakorlati képzés során produktív, komplex munkavégzést illetve gyakorlati tudást igénylő „végtermék” előállításán keresztül folytatták a képzést. A legsikeresebb megoldásnak az bizonyult, ahol e komplex feladat elvégzéséhez más keretfeltételeket is támasztottak: idő-, anyag felhasználási-, és költségkorlát. Ez ugyanis szükségessé tette, hogy a tanulók „vállalkozói fejvel” felelősségteljesen gondolkodjanak a munkáról. Fontos tapasztalat volt, hogy a külső munkahelyen végzett gyakorlati képzés, akkor igazán hasznos, ha a gyakorlóhely és az iskola között van élő kommunikáció: időről időre értékeli a tanuló előrehaladását, és döntenek a szükséges fejlesztésekről. Azonban az is kiderült, hogy sok iskola már nem finanszírozza a vállalkozókkal kapcsolatot tartó tanárok erre fordított idejét, s ezért a fenti célt nem képesek megvalósítani.

A szakképző intézményeknek mindenképpen nagyobb hangsúlyt kell fektetniük a készségfejlesztésre. Erre sor kerülhet a képzés törzsanyagába beépítve, az egyes tantárgyakhoz kapcsolódóan; vagy külön foglalkozások (pl. tréningek) formájában is. A korábbi időszakban ezt a feladatot kiválóan ellátták a *szakkörök*.

A szakképzésbe bekerülő diákok mentális és szellemi felkészültsége, terhelhetősége értelemszerűen nagyban befolyásolja az eredményes oktatást. *Jelenleg a szakképző intézményekben elsősorban hátrányos, sokszor halmozottan hátrányos helyzetű diákok tanulnak.* Az iskolák tapasztalatai szerint e fiatalok nagyon nehezen motiválhatók, ezért az oktatók sok esetben reménytelennek tartják, hogy belőlük jó szakembereket lehet képezni. Emiatt:

1. *A szakképző intézményeknek nagyobb gondot kell fordítaniuk a diákok otthoni környezetére.* Olyan pedagógiai program szerint kell, hogy tevékenykedjenek, amely hangsúlyosan ügyel a tanulók szociális háttéréből fakadó problémák kezelésére; valamint olyan pedagógiai módszereket kell használniuk, amelyek képesek ellensúlyozni a tanulók családjának alacsony tanulás-támogatási képességét. E feladatok ellátására elsősorban iskolai szociális munkás, fejlesztő-pedagógus tevékenysége is igénybe vehető.

2. *A szakképzőknek koncentrálniuk kell a tanulók érdeklődésének, motivációjának felkeltésére és fenntartására.* Meg kell találni a tudás-átadás, ill. a szakmaoktatás azon módozatait, ami a diákok számára sikerélményt biztosít, ilyenformán pedig a szakma iránti elkötelezettséget növeli. Erre a *gyakorlati képzés* során nyílik az egyik legjobb lehetőség: *a produktív, termelő munka nagymértékben alkalmas arra, hogy a tanulók a „csinálva tanulás” közben végre sikerélményhez jussanak.* A tapasztalatok szerint az „éles”, produktív munka egyben kiváló fegyelmező eszköz is, mivel a diákokat leköti a munkájuk, és a feszített

munkatempójú, felelősségteljes munka kevésbé enged teret a fegyelmeztelenkedésnek. Emiatt nagyon fontos az, hogy a tanulók valódi értéktermelő munkát végezzenek, ami nemcsak a szakmatanulás leghatékonyabb módja, de **a munka világával történő megismerkedést** is lehetővé teszi. Ezt mindenekelőtt a vállalati tanműhelyben történő, tanulószerveződéses formában; ill. az iskolai tanműhelyben, vállalati megrendelésre történő gyakorlatozás szolgálja.

3. A komoly szakmai tudással és tapasztalattal rendelkező, tudásukat átadni is képes, a nehezen kezelhető gyerekekkel is bánni tudó szakoktatók döntő többsége a nyugdíjkorhatár körül jár. A helyüket sokszor olyan fiatalok veszik át, akik nem rendelkeznek üzemi, gyakorlati tapasztalattal, és nehezen találják meg a hangot a diákokkal is. A már nyugdíjas szakoktatók alkalmazásának szabályozási környezetét újra kellene gondolni; ill. **a fiatal szakemberek számára vonzóvá kell tenni a szakoktatás perspektíváját** (lásd lentebb).

A szakképző intézmények nem vonzóak a vállalati szakemberek számára: mindenekelőtt a nagyon alacsony fizetések miatt azok a szakemberek, akik komoly tudással rendelkeznek, a legkritikább esetben vállalnak munkát egy iskolában – mivel az iparban sokkal jobban megtalálják anyagi számításaikat. **Az oktatásfinanszírozásnak meg kell találnia a módját annak, hogy a komoly terheléssel járó szakoktatói, oktatói munka anyagi megbecsültsége a jelenleginél erősebben álljon arányban e munka nehézségeivel.**

4. **A jelenlegi modulrendszer nem teszi lehetővé, hogy a szakképzésből lemorzsolódók rész-képesítéseket szerezzenek**, ami munkaerőpiaci esélyeiket hatalmas mértékben csökkenti. Emellett a modulrendszer jelenlegi kimeneti szabályozása, a modulzáróvizsga az iskolák és a diákok számára is már-már kezelhetetlenül hosszú, több napig is eltart. Ráadásul a jelenlegi modulrendszer nem teszi lehetővé, hogy a diákok az elméleti oktatás során tanultakat azonnal, egy-egy modulon belül a gyakorlattal párhuzamosan sajátítsák el, ami igen nagymértékben javítaná szakmai képzésük határfokát.

Ezek miatt:

- **Célszerű lenne átalakítani a jelenlegi vizsgarendszert a célból, hogy az egyes modulokból ne a záróvizsgák alkalmával, egyszerre kelljen abszolválniuk a vizsgakövetelményeket, hanem a képzési idő alatt jobban elosztva.** Ezzel nemcsak a jelenleg szinte elviselhetetlenül hosszú záróvizsgák rövidülnének le, hanem az esetlegesen lemorzsolódó diákok is legalább **rész-képesítéseket** szereznek.

- A jelenlegi képzés **vizsga-orientált**. Ennek megfelelően a képzők nem a korszerű ismeretek átadására törekszenek, hanem arra, hogy felkészítsék a tanulót / hallgatót a sikeres OKJ vizsgára. **Az újdonság képzésbe történő bekerülését úgy lehetne biztosítani, ha az OKJ**

vizsga valamely része tétel szinten tartalmazná az adott szakma újdonságainak megismerését. Ezt elegendő lenne tágan értelmezni, pl. „Új technika technológia a szakmában”, mert így megmaradna a képző szabadsága, érvényesülhetne a környező cégek szakmai elvárásai.

- *A modulrendszerű oktatásban az egyes modulokat úgy kell kialakítani, hogy azokban elmélet és gyakorlat egymással párhuzamosan oktassák, ami a diákok számára a jobb megértést, a „csinálva tanulást” jelentené.*

I.4 KEREKASZTAL-BESZÉLGETÉSEK ÖSSZEFOGLALÁSA

A beszélgetések során minden helyszínen, a problémafelvetés módjától függetlenül, ugyanazok a témák, gondok, kérdések vetődtek fel.

Rengeteg panaszt fogalmaztak meg az iskolák. A vállalkozók, minden helyszínen pozitív tapasztalatokkal rendelkeztek a kikerülő és a náluk lévő gyerekek tudásáról. Ennek oka az lehet, az iskolaigazgatók szerint, hogy a tapasztalt tanárok a lelküket kiteszik és próbálnak a lehetőségekhez képest, minden tudást átadni a diákoknak, ezzel kompenzálva és eltakarva a szabályozásból eredő hibákat.

I.4.1 Vállalkozások

Vállalkozói oldalról az oktatás helyzete, nem tűnik rossznak, ha a megjelentek véleményét mérlegeljük. A jelenlévő cégek vállalkozók a hozzájuk eddig került pályakezdők felkészültségét, hozzáállását megfelelőnek alapnak tartották, azokat a speciális ismereteket, amelyekre a saját területükön szükség van, azokat saját maguk betanítják. Az elhangzottak alapján gyakorlatuk az, hogy ha az iskolából kikerülő pályakezdő nem tud mindent, a cégnél majd megtanulja, de az a legjobb, ha még tanuló korában a céghez kerül és ők nevelik ki. Fontos a pályakezdő szakmai nyitottsága, mert akkor a munkában is nyitottan áll majd az új feladatokhoz

Egy-két negatívumtól eltekintve, ha csak a vállalkozói oldal vizsgálnánk, azt mondhatnánk, minden, ha nem is a legnagyobb, de rendben van a szakoktatás terén. No, de a helyzet koránt sem tűnik ilyen rózsásnak:

Milyen negatívumokat említettek?

- Néhány szakmában pl. liftszerelő, érezhetően hiány van szakemberekben,
- az iskolákkal való közvetlen, jó kapcsolatot féltik a TISZK-rendszer bevezetése miatt,
- tartanak a gyakorlati képzőhelyeket érintő friss változásoktól,

- folyamatosan csökkentik a vállalatok a középiskoláknak juttatott szakképzési járulékot, inkább a főiskoláknak viszik, mert ma már a mérnökök végzik a szakmunkát és inkább oda fektet be a cég.

I.4.2 Iskolák

Bár a problémafelvetés a beszélgetés felvezetése, mindenütt az új technikák megjelenéséről szólt, az oktatásban, valamint egy előrejelző rendszer szükségességét firtatta, a szó minden esetben az

- Új moduláris képzés problémáira,
- a fizikai szakmák társadalmi megbecsülésének javítására,
- TISZK rendszerrel kapcsolatos kételyekre,
- az szakoktatásba bekerülő diákok motiválhatatlanságára,

valamint,

- a problémás tanulókra.

Ezek azok a témák, melyek a kerekasztal beszélgetéseket valósággal lángba hozták. Foglaljuk össze az elhangzottakat, sorjában:

I.4.3 Új moduláris képzés, új OKJ

A problémafelvetés onnan indult ki, hogy van-e az iskoláknak lehetősége, beépíteni az új technikát, saját tananyagukba. Az elvi lehetőség mindenki számára világos igen, de a gyakorlat az, hogy a legritkább esetben kerül a szabad sáv, ilyen jellegű felhasználásra. A szabad sávot a jelenlévők és ezt a kutatásban résztvevő összes iskolánál tapasztaltuk, leggyakrabban:

- Szakmai idegen nyelvre fordítják a vizsga miatt,
- informatikai alapokat tanítanak, mert arra van igény, kapacitás, ill.,
- olyan tanár kollegák óraszámának emelésére használják, akinek óraszám a modulok szerinti oktatás miatt kevés lenne.

Az Új OKJ-t, a tanárok, amellet, hogy az elvi pozitív hatásait elismerik, logikátlan, káosz szerű, rengeteg felesleges munkát igénylő, előkészítetlen kényszernek élik meg. Legjelentősebb problémát a vizsga teljesíthetlensége, kényszer-álsága és tartalmának bizonytalansága okozza. A vizsga körüli panaszok kitérnek, mind a vizsga tartalmára, mind a

több napos lebonyolításra, irdatlan szakmai követelményeire. Még a legjobban felszerelt iskolák sem rendelkeznek, minden olyan eszközzel, amit a vizsga megkövetel.

Gondot okoz még az, hogy a szakmabesorolások nem alkalmazkodnak a szakoktatásba kerülők képességeihez.

A korábbi OKJ esetében lehetett egy tantárgy-egy tanár módszert alkalmazni. A modul rendszernél ezt kivitelezhetetlennek tartják.

A meghallgatottak szerint, előbb ki kellett volna képezni a modultanárokat, akik képesek egy modult az elmélettől a műhelymunkáig leoktatni és azután bevezetni az új módszert.

Jelenleg az elhangzottak alapján, az iskolák többsége nem ilyen tanárokkal rendelkezik. A műszaki rajz oktató pl. rajzot tud oktatni, de gyakorlatot, mondjuk hegesztést nem. Aki a hegesztést tanítja, műszaki rajzot nem oktat.

Aki még az elején új modul szerint kezdett oktatni, nagy nehezen elkészítette az igencsak aránytalan órabeosztást és modulfelosztást, összehangolva az egy modult tanító tanárok munkáját. Ahogy egyre több iskola kezdett új OKJ szerint oktatni, úgy derültek ki tömegesen a modulrendszer hibái ezért „visszatantárgyasították” az órákat.

Probléma a tanárok számára, hogy a modultartalmak üresek, tankönyvek és segédeszközök pedig nincsenek. Ebben is segítene a **Wiki** által nyújtott lehetőség, ha minél szélesebb körben használnák.

Nehezen igazodnak a tanárok az új rendszerhez, mert nem tudják, mire oktassanak. Az egyik vállalkozónak ez kell a másíknak az. Nem lehet mindenkinek megfelelni, ezért kell az erős alap. A mikro-vállalatnak komplex tudás kell, a több száz fős vállalatnak más kell, tömeggyártás. Ott fel van bontva a munka. *Mivel a szakmunkások többsége mikro-vállalkozásban dolgozik, ezért a szakképzés nem tehet mást, mint komplex tudást nyújt.* Csak azért nem 8 általános iskolát végzettekkel dolgoztatnak, mert egy minimális intelligenciára szükségük van.

A nagyvállalatok biorobot és a kisvállalkozások ezermester igényei között keresik azt a közép utat.

Javaslatuk az, hogy minden szakmának határozzanak meg egy szakemberek bevonásával készített erős mindenki által oktatott központi tananyag alapot, ez legyen a vizsgán is számon kérve és a helyi adottságokat erre az erős alapra építsék rá.

A jelenlegi szabályozás alkalmas lenne erre, ha a tananyag meg lenne határozva, egységes tartalommal lenne központilag feltöltve és a szabad sáv, adná a valós játékkeret. Egységes alapra rá lehetne tenni az újat, az extrát. Ehhez a szakmai alaphoz, korrekt tankönyveket és szakmai segítséget is nyújtanának központilag. Most iszonyú nagy energiával külön-külön és nem egységes, nem tökéletes, de rengeteg munkabefektetéssel folyik a munka sok száz iskolában. Úgy tapasztalták, hogy vannak az új OKJ-ban jobban kidolgozott és egyáltalán nem kidolgozott tartalmak. Közös álláspontként fogalmazódott meg a jelenlévőkben, hogy a

szakmai alapok a szakmák zöménél ugyanaz ma, mi 15 éve volt és az átjárhatóság és valós működés érdekében ezt egységesen kellene oktatni.

Általános véleményük, hogy az új OKJ-ra átalakulásra nem hagytak elég időt, nem lett eléggé előkészítve és csak azért nem omlik össze a rendszer, mert emberfeletti munkával rugalmasan próbálják a rendszer hibáit áthidalni.

I.4.4 A gyakorlati képzés jelentősége

A megszólalók szerint, amennyiben van megfelelő tanműhely, az iskola anyagi érdeke azt kívánja, hogy a gyakorlati képzés zömében az iskolában történjen, de a tanműhely önmagában nem elég ahhoz, hogy teljes mértékben megtanulja a szakmát a tanuló, a cégek is kellenek hozzá. Ott, olyan háttértudást is szereznek a gyerekek a munka világáról, amely egyrészt iskolai körülmények között megvalósíthatatlan, másrészt megóvja őket, attól, hogy csak az első munkanapjukon szembesüljenek azzal, milyen a választott szakmájukat, nap, mint nap végezni.

I.4.5 TISZK rendszer

Nagyon fontos közös tapasztalata fogalmazódott meg a tanároknak, szakmától függetlenül abban, hogy a gyerek annál motiváltabb, minél inkább „kezébe foghatja” a szakmát. De ez az információ kevés a megvalósításhoz, mert ehhez alapanyag és eszköz kell és az, hogy van-e az iskolák lobbis képességétől függ. Ezt pedig a TISZK rendszer véleményük szerint veszélyezteti.

A TISZK rendszert mindannyian nehezményezik. Véleményük szerint, minden iskola a saját területét szeretné fejleszteni. Ahol más profilok vannak az iskolák között, nem tudnak egyenlő arányban élni a központi „szuper műhellyel”. A jelenlegi TISZKEK, bár már volt előzménye, próbaéveket élnek át, ők is csak próbálkoznak. Nagyvárosban működhet, a jelenlévők szerint, de egyéb helyen nem.

I.4.6 Új technikák megjelenése, az OKJ módosítás és a kommunikáció javasolt rendszerének értékelése

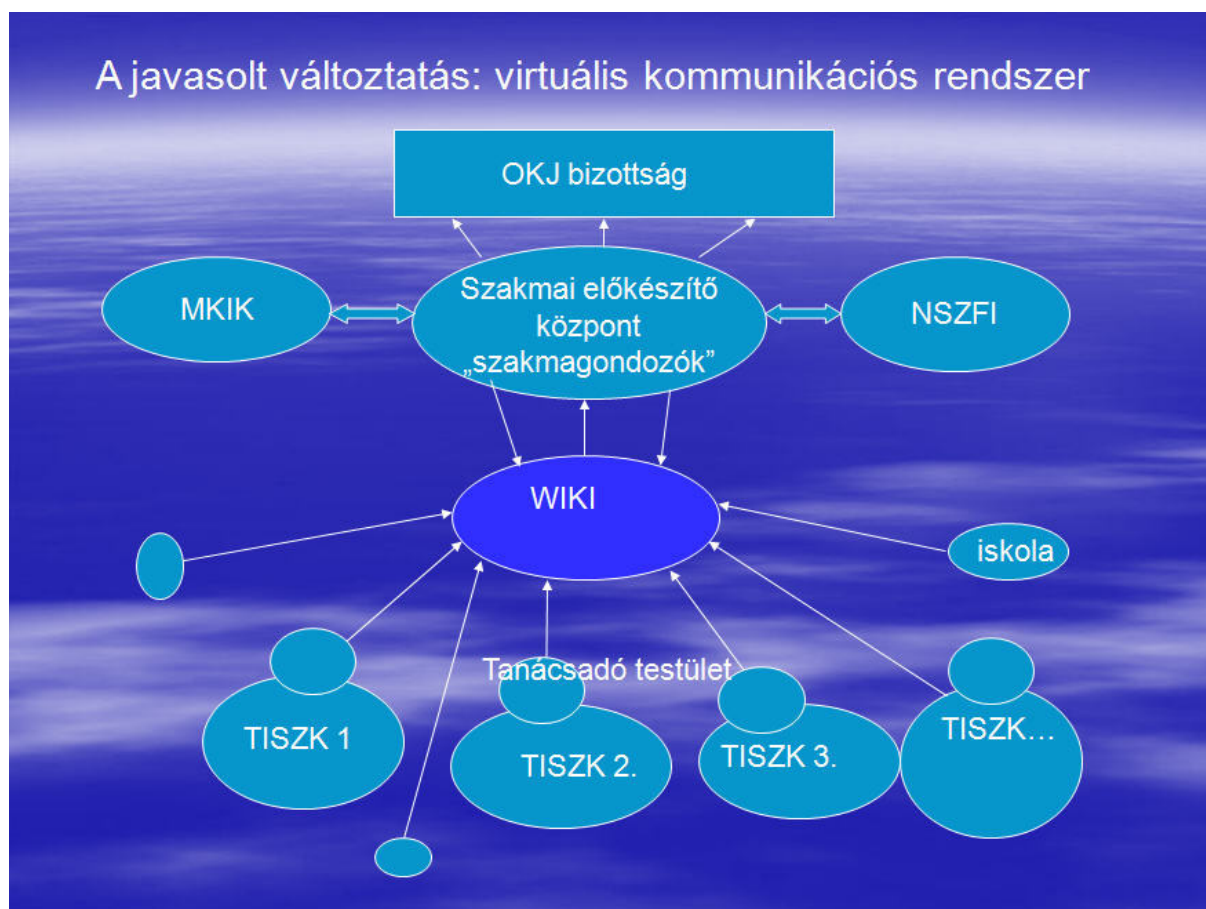
Az iskolák egyöntetűen örömmel veszik, ha a vállalatok keresik velük a kapcsolatot. Ennek minden formája hasznos a számukra. Az is, ha tanulót fogadnak, az is ha bemutatókat tartanak, különösen örülnek az anyagi és eszközbeli támogatásnak és annak, ha a vállalatok vendégül látják a tanulókat üzemlátogatás keretében. Minden fajta kapcsolatot az oktatás és

munkaerőpiaci igények összehangolása eszközének tekintenek.. Szavaik alapján elmondható, hogy az általunk felvázolt „Wiki” és egy szakmai előkészítő, szakmagondozók által összefogott előrejelző rendszert jónak, fontosnak tartanak, mert képes lehet a szakképzéssel támasztott követelményeket közvetíteni, képes a munkaerőpiac és a szakképzés közötti kapcsolat rendezett és minél több szakmát érintő keretévé válni. Alkalmasnak tartják a szakmai kommunikációra, ezen belül a az újdonságok gyors megismertetésére.

Az újdonságok, mint az oktatási eszköz is megfogalmazódott. Az újdonság, nemcsak a piacon való talpon maradásban, hanem a tanulók érdeklődésének a megszerzésében is fontos. Mivel a gyerekeket általában érdeklik az újdonságok, így a legfrissebb tudás, oktatásba kerülése jobban segítheti őket a képzés során a motivációjuk fenntartásában, mint a hagyományos technika. Reményeiket fogalmazták meg a kerekasztal beszélgetések résztvevői, amikor egyetértettek abban, hogy az újdonság oktatása, talán segítség a gyerekek érdeklődésének felkeltésére és a szakma iránti nyitottság kialakítására, fenntartására.

I.4.7 Változásmenedzselési javaslat:

I.4.8 Társadalmi megbecsültség

Fontosnak tartanak a szemléletváltást és a kétkezi szakmák becsületének visszaállítását. A gyerekek régen felvétellel kerültek be a jó iskolákba. A család, a vállalatok elismerték az iskolát, a fizikai munka jelentőségét. Ma a maradék-elven működő szelekció van, mivel a társadalom a felsőoktatást és a fehérgalléros munkákat becsüli csak meg. Ez meghatározza a gyerekek hozzáállását, motivációját is. A legjobb diákok azok közül kerülnek ki, akiknek a családjában, ismerősi körében van olyan, aki a szakmát meg tudta vele szerettetni, fel tudta hívni a figyelmét, felkeltette érdeklődését.

A szülők, jót szeretnék a gyerekeikkel és ezért követik a „mindig magasabb iskolába választásának „trendjét, akár anyagi áldozatok árán is.

Az iskolák és a szakma képviselői szerint egy társadalmi szemléletváltás, egy ezt megalapozó, minden szinten megjelenő pozitív propaganda, jelentősen megnövelhetné a szakképzés és a szakmunka színvonalát. Tisztában vannak azzal, hogy ez nem megy egyik percről a másikra,

de azzal is, hogy el kellene kezdeni. A szülőket kellene tájékoztatni, meggyőzni, már az általános iskolában.

I.4.9 Tanulók összetétele

Közös gondként nevezik meg, a jelenlévő iskolák igazgatói, szakoktatói, hogy főként társadalmi háttérüket tekintve, de olykor szellemi képességek szempontjából is, meglehetősen speciális a szakoktatásba kerülő „gyerekanyag”.

2-es osztályzattal is felveszik őket, hogy meglegyen a létszám. Nehéz számukra, differenciálni a tanulókat és ebből a vizsgakövetelményeket kihozni. Még az írás-olvasás készséget is problémaként jelölték meg és felmerült az a megoldás javaslat, hogy érdemes lenne iskolai szociálismunkásokat alkalmazni, valamint az arra rászoruló tanulókat csak alapozó, (írás-olvasás) előképzés után elkezdni szakmai tantárgyakra oktatni. Ellenvéleményként hangzott el az, hogy ezeket a diákokat, éppen hogy a gyakorlat és nem további elmélet juttathatná iskolai és egyéni sikerélményhez. Másképpen, „más nyelven” kell velük haladni. Minden jelenlévő és a kutatási alanyok is azt tapasztalták, hogy hihetetlenül fontos és talán az egyedüli járható út a problémás gyerekek esetében, a saját élmény, a keze által előállított „kész” termék.

Szükséges az önbecsüléshez juttatás megadása számukra. Ez a jelenség csakis a gyakorlati oktatáson keresztül valósulhat meg. Nincs semmilyen segítség a tanár kezében. Nem lehet buktatni, 7 tantárgyból pótvizsga lehetőség, az igazolatlan órák sem számítanak, akkor is van javítási lehetősége a diáknak. Sok esetben a családi pótlék miatt ülnek a padban a gyerekek. A tanárok ilyen körülmények között féltik a szakmaiságot. A családok támogató képessége általában gyenge. A javasolt iskolai szociális munkás a családdal foglalkozna, a gyerekekkel foglalkozna és megteremthetné azt az alapot amire a szakma oktatása ráépülhetne.

Nehezen lehet a szakmai követelményekkel különben is lépést tartani, de pláne nehéz, leküzdhetetlen problémának tartják a hozzászólók ezt SNI-s gyerekek esetében. Szerintük, olyan iskolai szintre kéne orientálni őket, amit képes elvégezni. A gyerekek, sokszor kudarcot élnek át, kudarc hátán. Szakmai vizsgán 50%-ot kell teljesíteni a kettesért. Egy sajátos nevelési igényű gyerekeknek és tanárának ez borzasztóan nehéz feladat. Olyan feladat, amely megint segítség nélkül zuhant a pedagógusokra.

I.4.10 Kerekasztal tapasztalatok összegzése

A kerekasztal beszélgetések legfontosabb következtetése az, hogy ***szükséges egy előrejelző rendszer kidolgozása és működtetése a szakoktatásban.*** A résztvevők, mind nehezményezték, hogy nincs egy-egy szakmának tudós, tapasztalt embereket meghallgató koordinációs lehetősége, szakmagondozója. Rengeteg a kérdésük és nincs kitől kérdezzenek.

Minden iskola és szaktanár, próbálja jól vagy rosszul megtalálni a választ. Egy virtuális rendszer nagyon hasznosan segítené a most folyó szakképző munkát. *Olyan érdekegyeztető és információs rendszer alakulhatna ki a termelés-oktatás-szabályozás között, amely naprakész szakembereket lenne képes biztosítani és használható információkat, válaszokat nyújthatna, segítené a tapasztalatcserét.* Fontos megállapítása a beszélgető partnereknek, hogy a rendszer csak kétoldalú információ csere elvén működhetne jól. A jelenlegi rendszerben az új, csak nagyon lassan és nehézkesen képes beépülni, pedig az elhangzottak alapján a vállalkozások üdvözlik azt. Egy előrejelző és visszacsatoló rendszer talán számos előnye mellett, ezt a folyamatot is képes lenne felgyorsítani.

II A KUTATÁSI KÉRDÉS TÁRSADALMI KÖRNYEZETE

II.1 A KUTATÁS CÉLJA, A PROBLÉMA MEGKÖZELÍTÉSEI

Az új technológiák oktatásának előrejelző rendszere. A pályázat keretében arra vállalkoztunk, hogy javaslatot teszünk egy olyan előrejelző rendszer felállítására, amely „üzeneteket” küld a döntéshozóknak az egy-egy szakmában és/illetve munkakörben igényelt, tapasztalható új technikai, technológiai megoldásokról abból a célból, hogy azokat új elemként be lehessen emelni a képzési programokba.

Gyakorlatorientált képzés. A kutatás megkezdése előtt abból indultunk ki, hogy a feltett kérdésben (miként csatornázódnak be a képzési programokba az új tudások, technológiák, anyagok, alkatrészek illetve az ezek alkalmazásához szükséges készségek és képességek) a munkaerőpiac jobb „kiszolgálását” célzó igény jelenik meg, azaz a kérdés mögött meghúzódó lényeg: *a képzés gyakorlat orientáltságának javítása.*

Hiányos a közös nyelv. A vállalkozókkal folytatott interjúink során erősebben, a képzőkkel gyengébben, de arra derült fény s, így feltételezésünk a több vonatkozásban is naivnak bizonyult, hogy a képzés és a gyakorlat közötti kapcsolatnak sokkal mélyebb, illetve szélesebb, áthatóbb hiányosságai is vannak, mint a képzési programokból időről időre kimaradó új tudások. S ezek felszámolásának a mai intézményi- képzési rendszer és a képzéshez kapcsolódó gyakorlati oktatás gyakorlata szempontjából megkerülhetetlen akadálya, hogy *a vállalkozásoknak és képzőknek nincs, illetve nagyon hiányos a közös nyelvük.*

Ugyanis a vállalkozások sem a képzési programokat, sem az iskolai oktatás logikáját, természet nem ismerik, a képzők pedig – még ha ismerik is a vállalkozások szakmai